

Förord

SÖTEBRÖDSDAGAR ÄR en från Bibeln hämtad beteckning som vi ger goda tider. Det fjärde bandet som nu presenteras i *Det svenska jordbrukets historia* handlar om just en sådan tid, då breda folklager fick en bättre standard. Kött, mjölk, vetemjöl, socker och andra dyrbara matvaror blev var mans mat. Sverige övergick från en matkultur präglad av råg och korn till ”sötebrödsdagar”.

Perioden 1870–1945 var en tid av förvandling som inte bara stöpte om vår matkultur, utan också gav oss den första symbiosen mellan industri och jordbruk. Jordbruket tillhandahöll mat men också arbetskraft – unga män och kvinnor flyttade in från gårdarna till städerna och industrierna. Industrin försåg jordbruket med maskiner som gjorde det möjligt för jordbruket att lämna från sig mat och arbete.

Trots att perioden medförde stora omvandlingar har den för vår tid kommit att framstå som jordbrukets klassiska tid. Det är Sörgårdens och Bullerbyns tid, men det är också statarlitteraturens.

Jordbruket i industrisamhället är den första stora sammanfattning som gjorts över denna avgörande period, vilken först under senare år alltmer börjat uppmärksammas av den agrarhistoriska forskningen.

Jancken Myrdal

HÄR GRÄNAR, BARN föds och växer upp: Det är tio år sedan Janken Myrdal gav mig förtroendet att skriva jordbrukets historia 1870–1945. Det har varit en närmast terapeutisk process för mig: med hjälp av texter, bilder och samtal har jag återvänt till miljöer som jag själv, bara lite senare, växt upp i.

Att det definitivt varit en tid av lärande beror inte minst på alla arbetsmöten med övriga forskare som varit knutna till projektet Det svenska jordbrukets historia. Genomläsningarna av mina alltför långa manusutkast, och kommentarerna i tal och skrift har varit till stor hjälp.

Ett djupt känt tack går till Janken som under det gångna decenniet på alla sätt stött mig i mitt arbete. Jag tackar också särskilt dem jag samarbetat mest intensivt med det senaste året, Agneta Engström och Ann-Sofi Forsmark. Agneta har som förlagsredaktör i engagerade, långa och hårda men vänliga och mycket givande diskussioner hjälpt mig göra texten läsbar och boken bättre. Ann-Sofi har ansvarat för bildsättningen. Hon har med den utgångspunkten läst manus i flera versioner, hon är medförfattare till bildtexterna och har gjort förteckningarna över illustrationer och konstnärer/fotografer. Det har varit spännande att närma sig tidens rika bildmaterial med hjälp av en bildkunnig person.

Janken har, liksom Carl-Johan Gadd, Maths Isacson, Dan Bäcklund och Ronny Pettersson, läst och lämnat värdefulla synpunkter på hela manuskriptet i en sen version. Till manuskriptläsarna hör också min far Lars-Isac Morell som främst kommenterat de tekniska kapitlen. Tack allihop för era påpekanden som både gett uppslag och minskat antalet felaktigheter – de brister som kvarstår står jag naturligtvis själv för.

Med Iréne Andersson Flygare har jag haft många tankeväckande diskussioner om familjejordbruket, särskilt under den tid då vi båda arbetade på avdelningen för agrarhistoria på SLU. Lars Furuland tog sig tid att orientera mig i den samtida skönlitteraturens lantbruksskildringar. Och min närmaste och ständiga samtalspartner Ildikó Asztalos Morell har bidragit med insikter och idéer från sina agrarsociologiska utgångspunkter och sin erfarenhet från en annan jordbruksmiljö, den ungerska. Tack allesammans.

Och tack Stig Söderlind som snabbt och elegant ritat alla diagram och kartor och tålmodigt gjort justeringar när jag sent velat ändra något. Tack Charlotte Rinaldo som tecknat tidsaxeln och baksidans självbindare.

Personalen vid en rad bibliotek och arkiv har varit tillmötesgå-

ende. Jag har fått härja fritt i Ultunabibliotekets magasin, servicen på Uppsala landsarkiv, där jag periodvis häckat flitigt, har varit exemplarisk och vad kan man säga om Lantbruksakademiens bibliotek och arkiv? Där har varje agrarhistoriker sina mest hän-givna och kunniga supportrar.

Flera studenter vid avdelningen för agrarhistoria vid SLU Ultuna och Ekonomisk-historiska institutionen vid Uppsala universitet har skrivit seminarieuppsatser i anslutning till projektet. De har gett viktiga pusselbitar och i flera fall har jag fått utnyttja deras excerpter, för vilket jag är tacksam. Uppsatserna finns naturligtvis med i litteraturlistan.

Jag tillägnar boken min familj: Ildikó som under de senaste åren fått se sin make alltmer uppslukad av den, Sara, som bara är året äldre än projektet och Alexander som inte känner någon tid då pappa inte arbetat med jordbruksboken. Nog tog den mig ifrån er ibland, mer än vuxnas arbete borde göra. Men nog saknar ni – liksom jag – vårmötena på Julita och Tyresö, dit vi alla fyra brukade resa tillsammans, och nu är boken i alla fall färdig.

Uppsala i september 2001

Mats Morell

Den långa rågen skylas och axbinds. Mekaniseringen har ännu inte tagit fart. "Skörd", målning av Berndt A. Lindholm (1841–1914).